

บทที่ 2

วิธีการวิจัย (Research Methodology)

2.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

การวิจัยนี้ เน้นหนักในด้านการศึกษาวิจัยนโยบายการพัฒนาเกษตร อันเป็นมาตรการส่งเสริมแรงจูงใจต่อการเกษตร (Agricultural incentive measures) เพื่อจะสามารถประเมินได้ว่านโยบายเช่นนั้นนี้มีผลกระทบซึ่งช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการกระจายรายได้ และสินทรัพย์ของครัวเรือนเกษตรกร (ผู้ปลูกข้าว) มากน้อยเพียงใด และจะแสดงผลจากข้อมูลในช่วงระยะปี 2518/19 - 2521 ให้เห็นว่า สถานภาพของกระจายรายได้ และสินทรัพย์ของครัวเรือนเกษตรกรในภาคต่าง ๆ ของประเทศ ยังคงมีความเหลื่อมล้ำ หรือดีขึ้นกว่าในอดีตมากน้อยเพียงใดหรือไม่ วิธีการวิจัยประกอบด้วยการศึกษาระดับ 2 ระดับด้วยกัน กล่าวคือ สถานการณ์ดังที่ปรากฏตามบัญชีเงินทุน หรือ "ที่มาและทางใช้เงิน" ของครัวเรือนเกษตรกรระดับหนึ่ง กับการใช้เครื่องมือทางสถิติวัดความไม่เสมอภาคของการกระจายรายได้ และสินทรัพย์ของครัวเรือนเกษตรกร ข้อมูลที่ใช้ได้จาก

(ก) การสุ่มตัวอย่างสำรวจครัวเรือนเกษตรกรทั้ง 4 ภาคปี 2520 และ 2521

(ข) ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำหรับปี 2518/19

ดังปรากฏตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1

	ครัวเรือนสำรวจปี 2520-2521	ปี 2518-19
ภาคกลาง	400	จากสำนักงาน
ภาคเหนือ	-	สถิติแห่งชาติ
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	240	„
ภาคใต้	800	„

2.2 บัญชีเงินทุน หรือบัญชีที่มา-ทางใช้เงินทุนของครัวเรือนเกษตรกร

(Sources-and-Uses-of-Funds Tables)

ในการที่จะวิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์ของความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และสินทรัพย์ การศึกษานี้จะอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับบัญชีเงินทุนเป็นโครงสร้าง สำคัญของบัญชีเงินทุนประกอบด้วยรายการต่าง ๆ ดังที่แสดงไว้โดยสังเขปในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.2

บัญชีเงินทุนหรือแหล่งที่มาและทางใช้เงินของครัวเรือนเกษตรกร

ทางใช้เงินทุน	ที่มาของเงินทุน
1. ความเปลี่ยนแปลงค่านสินทรัพย์ถาวร ไถ่แก่ ที่ดิน, บ้านที่อยู่อาศัย, รางข้าว อุปกรณ์การผลิต, รถไถประเภทต่างๆ, ปศุสัตว์ใช้งาน	4. เงินออม (ได้จากรายได้ปัจจุบัน หักด้วยรายจ่าย)
2. สินทรัพย์การเงินไถ่แก่ เงินฝากประเภท ต่างๆ ที่ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเกษตร และสหกรณ์และธนาคารอื่น ๆ	
3. เงินในมือและให้กู้แก่ผู้อื่น	5. เงินกู้ยืมจากผู้อื่น

ที่มา : Alex Rozenthal "A Note on the Sources and Uses of Funds in Thai Agriculture;" Economic Development and Cultural Change (October 1966), pp. 383-390.

สินทรัพย์ถาวรต่าง ๆ ซึ่งใ้แก่ การลงทุน เช่นการสร้างบูรณะซ่อมแซมที่อยู่อาศัย หรือ/และซื้อ
 ถาวรวัตถุต่าง ๆ เช่นที่ดิน ปศุสัตว์ ปุ๋ย อุปกรณ์การเกษตร หรือเครื่องใช้ในครัวเรือนซึ่งมี
 ลักษณะคงทนถาวร (durable goods) ทั้งหมดนี้ เรียกว่าการสะสมทุน หรือการลงทุนด้าน
สินทรัพย์ทางวัตถุ (2) นอกจากนี้ ครัวเรือนอาจจะใช้จ่ายการสะสมทรัพย์สินในรูปแบบของ สินทรัพย์
ทางการเงิน (financial assets) กล่าวคือ การซื้อ การประกันชีวิต ทุน พันธบัตร
 เงินฝากประเภทต่าง ๆ ๗ สถาบันการเงินในส่วนภูมิภาค หรือ ๗ ที่อื่น ๆ ในการศึกษาที่เรา
 จะสนใจถึงเงินฝากต่าง ๆ (เงินฝากเมื่อเรียก ประจำและออมทรัพย์) อันเป็นเงื่อนไขที่สามารถ
 ก่อหนี้เงินกู้ ๗ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ในชนบท (คิดจะ
 ถือว่า เกษตรกรถือหุ้น พันธบัตร ฯลฯ เพียงส่วนน้อยหรือไม่มีเลย) (3) รายการที่สำคัญอีก
 ประการหนึ่งของการใช้เงิน คือ การถือเงินสดไว้ในมืออันจำเป็นแก่การใช้จ่ายและภาวะฉุกเฉิน
 สำคัญของบัญชีเงินทุนที่สำคัญยิ่ง คือ ความจริงที่ว่า เมื่อครัวเรือนหนึ่งใด มีสินทรัพย์การ
 เงินเพิ่มขึ้น ย่อมจะต้องหมายความว่า หนี้สินของครัวเรือนอื่น ๆ จะต้องเพิ่มขึ้นด้วย แต่สำหรับ
 การเพิ่มสินทรัพย์ประเภทวัตถุนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นเช่นนี้ กล่าวคือ ครัวเรือนหนึ่งใ้อาจจะ
 ใ้ได้รับสินทรัพย์ทางวัตถุในการลงทุนเพิ่มขึ้น แต่ครัวเรือนอื่น ๆ หรือภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ไม่
 จำเป็นจะต้องมีหนี้สินเพิ่มขึ้นด้วย ความจริงข้อนี้จึงมีประโยชน์ เพราะสรุปผลใ้ได้ว่า ความแตกต่าง
ระหว่างมูลค่ารวมทั้งสิ้นของสินทรัพย์ทางวัตถุ และสินทรัพย์การเงินจะต้องเท่ากับ การออมทรัพย์
ของครัวเรือนในภาคเศรษฐกิจนั้น

การวิจัยนี้ จะใ้วิเคราะห์และประเมินผลการกระจายรายได้และสินทรัพย์ของครัวเรือน
 เกษตรในภูมิภาคต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นที่จะสำรวจภาวะรายได้และการสะสมทุนของครัวเรือนเกษตร
 รวมถึงสถานะของปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางคานสินทรัพย์ถาวรของบัญชีเงินทุนเป็น
 สำคัญ

จึงกล่าวใ้ได้ว่า รายได้การถือหลักทรัพย์ และการสะสมทุน (ซึ่งเป็นรายการคาน
 "ทางใช้เงิน" ของบัญชีเงินทุน) นับใ้ได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญมากของการศึกษาเรื่องการกระจาย
 รายได้ในภาคเกษตร ผลผลิตหรือรายได้เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว การกระจายรายได้
 และสินทรัพย์ของภาคเกษตรจะปรากฏผลอย่างไรอาจจะพิจารณาและวิเคราะห์ใ้ได้จากรายการ
 เหล่านี้เป็นสำคัญ ข้อนี้ใ้เป็นความจริงที่มีลักษณะเด่นชัดในตัวของมันเองอยู่แล้ว ที่สำคัญก็คือ
การเลือกถือหลักทรัพย์^{4/} และการลงทุนไม่เพียงแต่ขึ้นอยู่กับสถานภาพแห่งการกระจายรายได้
เท่านั้น หากแต่การกระจายรายได้ของครัวเรือนในภาคเกษตรขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้
อีกด้วย ทั้งสองนี้จึง เป็นทั้ง เหตุและผลของกันและกันที่เกี่ยว อาติเช่น สินทรัพย์ของครัวเรือน

จะตองขึ้นอยู่กับการกระจายรายได้อและผลผลิต ซึ่งแต่ละครัวเรือนได้รับในปีหนึ่ง ในขณะที่เกี่ยวกับรายได้อในปีต่อไปจะเป็นอย่างไร ขอมขึ้นอยู่กั้สถานการณ์การใช้จ่ายการผลิตและสินทรัพย์ ซึ่งเป็นการสะสมทุนโดยส่วนรวม (หรือการได้รับสินเชื่อกการ เกษตร)

2.3 นโยบายของรัฐบาลในด้านการพัฒนาการ เกษตรรวมทั้งสินเชื่อกการ เกษตรและ มาตรการ เรือ่รางวัลผลิตผล เกษตร ((Agricultural Incentives, Credit and Agricultural Pricing Policies)

การวิจัยนี้จะไ้ทำการวิเคราะห์ในด้านการลงทุนภาครัฐบาลในส่วนเกี่ยวกับการชดประชานเชื่อกการ เกษตร รวมถึงการใ้ที่ดินเชื่อกการ เกษตร มาตรการทางกาขนส่ง เสริมการใ้ปุ๋ย และโครงการสินเชื่อกการ เกษตร รวมทั้งนโยบายกาารราคาผลิตผล เกษตรโดยเฉพา มาตรการเหล่านี้เป็นปัจจัยซึ่งกำหนดสถานการณ์การกระจายรายได้อและสินทรัพย์ของครัวเรือนในภาคเกษตรอย่างสำคัญยิ่ง การประเมินผลนี้ จะประเมินมาตรการของรัฐบาลในกาทั้งสินนี้ ซึ่งจะถือว้าเป็นนโยบายขั้นพื้นฐานทั่วไป อันมีส่วนส่งเสริมการกำารราคาผลิตผล เกษตร และจะเน้นหนักถึงบทบาทของสินเชื่อกการ เกษตร เป็นกรณีพิเศษ โดยที่พิจารณาโดยชอบชายที่ใ้ใ้เห็นไ้ได้ว่า มาตรการต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบต่อภาวะการกระจายรายได้อและสินทรัพย์ของครัวเรือนเกษตรในสังคมอย่างไรบ้าง แต่ควยเหตุที่มาตรการของรัฐบาลในกาารรักษาระดับราคาพืช เกษตรก็ไ้การส่งเสริมการใ้ที่ดินควยการชดประชาน นโยบายการสนับสนุนส่งเสริมการใ้ปุ๋ยเคมี และโครงการอานวยสินเชื่อกการ เกษตรก็ไ้ ไม่ไ้มีผลกระทบโดยตรงซึ่งจะวัดเป็นตัวเลขไ้ได้อย่างแน่นอน การวิจัยนี้จำเป็นจะตองใ้วิธีประเมินผลของนโยบายของรัฐบาลต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบ "ต้นทุนและผลประโยชน์" (Cost-Benefit analysis) เป็นเครื่องมื่อเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่ครัวเรือนเกษตรกรกรได้รับจากผลผลิตในระยะเวลาดหนึ่ง (หนึ่งปี) กับ ค่าใ้จ่ายอันนับไ้ว้าเป็นต้นทุนต่าง ๆ สำหรับผลผลิตนั้น ในการนี้จำเป็นจะตองคำนวณมูลค่าของผลผลิตและราคาใ้จ่าย โดยใ้ราคาทางบัญชี หรือ ราคาใ้แท้จริง (shadow prices) เป็นเครื่องกำหนดในการอุตสาหกรรมหรือกิจการธุรกิจอื่น ๆ ผลประโยชน์จากรายรับที่เกิเกิดขึ้นจากการลงทุนขอมตองใ้เวลาหลายปี การประเมินผลของการค่าเนินกิจการ ตองใ้วิธีประเมินฐานะของกิจการโดยวิธีหาค่าใ้ปัจจุบัน (present value). โดยใ้ใช้อั้ราคาออกเมียบเทียบส่วนลด ซึ่งถ้าไม่ทราบอั้ราคาออกเมียบตัวที่ใ้เป็นส่วนลดอย่างแน่นอน การประเมินผลอาจจะผิดพลาดไ้ได้ง่าย แต่สถานการณ์การผลิ้อในการ เกษตร มีช่วงระยะเวลาแน่นอน คือหนึ่งปีการผลิต (ตั้งแต่เริ่มค่าเนินการจนสิ้นสุดฤดูเก็บเกี่ยว) ไม่จำเป็นตองใ้วิธีการอย่างสลับซับซ้อน ควยเหตุที่กรรมวิธีการผลิต

มีระยะเวลาช่วงระยะเดียวกัน วิธีการคำนวณผลประโยชน์และต้นทุน อาจจะแสดงได้ดังนี้ ^{5/}

$$B_j = P_j^a - \sum_{i=1}^n a_{ij} P_i^a - \sum_k^m f_{kj} P_k^a \quad (2.1)$$

แต่ละตัวมีความหมายดังนี้

B_j = คือ ผลได้ในรูปของกำไรส่วนเกินจากรายจ่ายจากผลผลิตแต่ละปี คิดเป็นราคา
ที่แท้จริง หรือราคาทางบัญชี

และ P_j^a = คือ มูลค่าที่แท้จริง (effective value) ของผลผลิตหน่วย j

a_{ij} = วัสดุปัจจัยที่ใช่คอกหนึ่งหน่วยของผลผลิต j

P_i^a = ราคาทางบัญชีหรือราคาที่แท้จริงของปัจจัย i

f_{kj} = ปัจจัยการผลิตหลัก k หนึ่งหน่วยของผลผลิต

P_k^a = ราคาทางบัญชีของปัจจัย k

สมการ (2.1) กำหนดแนววิธีประเมินผลโดยนัยของผลประโยชน์และต้นทุนอย่างง่ายและตรง
ไปตรงมาที่สุด โดยพิจารณาผลประโยชน์ในแง่ของมูลค่าทางสังคม (social benefit)
ที่ควรเน้นก็คือ สองเทอมแรกทางขวามือของสมการ (2.1) แสดงถึงการที่ค่าของมูลค่าเพิ่มจาก
ผลผลิตหนึ่งหน่วยคือโดยใ้ราคาเสรีในตลาดโลก (คือ ไม่มีที่กักตุน ฤดูกาล หรืออากาศเขา
อากาศส่งออกใด ๆ ทั้งสิ้น) ซึ่งเกิดขึ้นจากการลงทุน หมายความว่า ผลประโยชน์นี้เป็นผล
ประโยชน์สุทธิซึ่งเพิ่มขึ้นแก่รายได้ประชาชาติ เมื่อพิจารณามูลค่าโดยใช่ต้นทุนทางคานโอกาสเป็น
เครื่องประเมิน เทอมสุดท้ายในสมการ (2.1) เป็นการคำนวณต้นทุนทางโอกาสของปัจจัยการผลิต
โดยใช่ราคาที่แท้จริง (accounting prices) เทียบจากสมการ (2.1) จะเห็นได้ว่า
ถาหากต้นทุนทางคานโอกาสแห่งการใช้ทรัพยากร (opportunity cost) มีค่าสูงกว่ามูลค่า
ส่วนเพิ่มจากการผลิต ผลประโยชน์ส่วนเกินหรือมูลค่าไรทางสังคม จะมีค่าเป็นลบ การใช้
ทรัพยากรมิได้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในระดับสูงสุด จึงควรที่จะมีการทบทวนนโยบาย
การใช้ทรัพยากรเสียใหม่

เนื่องจากยังไม่มีตาราง input-output ใช้ในประเทศไทย วิธีการคำนวณ
ราคาทางบัญชี จะใช้วิธีการปรับราคากลางเป็นราคาทางบัญชี หรือราคาที่แท้จริงโดยนัยของ
ทรัพยากรอันจำกัด โดยสูตรของ กอร์ดอน (Gorden's Method) สำคัญของวิธีนี้
อาจจะสรุปได้ดังนี้ ^{6/}

$$e = \frac{VAD - VAW}{VAW} \quad (2.2)$$

หรือเขียนได้ว่า

$$VAW = \frac{1}{(1+e)} VAD \quad (2.3)$$

ในที่นี้ e คือ อัตราภาษีศุลกากรที่แท้จริง VAD = มูลค่าเพิ่มของผลผลิตคิดราคาในประเทศ VAW = มูลค่าเพิ่มของผลผลิต คิดราคาในตลาดโลกเสรี เนื่องจากมีค่าของสัมประสิทธิ์ อัตราภาษีศุลกากรที่แท้จริงสำหรับผลิตภัณฑ์เกษตร เราสามารถคำนวณมูลค่าของผลผลิตในราคาเสรีได้ เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าในราคาตลาดในประเทศ กับ มูลค่าในราคาเสรีในตลาดโลก ก็จะช่วยให้ทราบอัตราส่วนทางบัญชีของผลประโยชน์และต้นทุนที่แท้จริงจากมาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่กล่าวแล้ว

2.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์แท้จริงจากมาตรการของรัฐบาลกับภาวะการกระจายรายได้ออกของครัวเรือนเกษตรกรในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ

เราได้กล่าว เน้นแล้วว่า การศึกษานี้มีจุดประสงค์ที่จะวิเคราะห์มาตรการของรัฐบาลในส่วนที่เกี่ยวกับการ เสริมสร้างผลประโยชน์ทางด้านการ เกษตรโดยเฉพาะ ผลประโยชน์ของ มาตรการของรัฐบาลที่กล่าวนี้ คือ นโยบายการประกันราคาข้าวเปลือก, การส่งเสริมการใช้ที่ดิน รวมทั้งการชลประทานเพื่อการ เกษตร การจัดสรรและค่างราคาปุ๋ยในระดับต่ำ และการขยายสินเชื่อการ เกษตรแก่เกษตรกร ผลประโยชน์ทั้งนี้จะประเมินโดยคิดราคาทางบัญชี หรือราคาที่แท้จริงดังกล่าวแล้ว ในขณะที่เดียวกัน การให้บริการโดยรัฐบาลในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ แก่ภาค เกษตรของประเทศนั้น เกษตรกรในภาคต่าง ๆ ของประเทศอาจจะต้องเสียประโยชน์ หรือค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในรูปของ ต้นทุน อาทิ การ เก็บพรี่เมี่ยมขาว หรือค่าธรรมเนียมส่งข้าวออก จากพอลาณูส่งออก เป็นต้นทุนแก่พอลาณูอย่างแน่นอน และพอลาณูส่งออกยอมจะผลัดภาระ ค่าต้นทุนให้ตกอยู่กับ เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ฉะนั้นหากเราคำนวณอัตราค่าธรรมเนียมส่งข้าวออกในรูปของ ราคาทางบัญชีหรืออัตราที่แท้จริง (effective rates) ก็จะสามารประเมินได้ว่า เกษตรกรผลิตข้าวหนึ่งหน่วยต้องแบกรับภาระจากค่าพรี่เมี่ยมขาวหน่วยละเท่าใด ในทำนองเดียวกัน การที่รัฐบาลขึ้นอัตราภาษีจากผู้นำเข้าจากต่างประเทศ ย่อมมีผลทำให้ราคาปุ๋ยที่เกษตรกรซื้อแพงในระบบซึ่งปราศจากภาษี เราสามารถคำนวณต้นทุนที่แท้จริง (effective costs) ของนโยบายเรื่องการค้ากำหนดราคาปุ๋ยอันเป็นภาระที่ เกษตรกรต้องแบกรับได้ ในส่วนทางด้าน ผลประโยชน์จากนโยบายของรัฐบาล อาทิ การส่งเสริมสินเชื่อการ เกษตรโดยรัฐบาลผ่อนปรน ให้เกษตรกรกู้โดยตรง และหรือจากสหกรณ์ เกษตร กลุ่มเกษตรกรของธนาคาร เพื่อการ เกษตร และสหกรณ์เพื่อการ เกษตร ควยอัตราดอกเบี้ยในระดับต่ำในระยะเวลาด้าน และระยะเวลา

ปานกลางนั้น เราจะต้องคำนวณผลประโยชน์ที่โดยราคาทางบัญชีเงินเดียวกัน ในขั้นสุดท้าย เราจะสามารถประเมินโดยเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่แท้จริงกับต้นทุนที่แท้จริงซึ่งตกอยู่กับฐานะบุคคล และรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร จากนั้นเราจะแสดงผลกระทบ ซึ่งเกิดขึ้นแก่ภาวะการกระจายรายได้และการกระจายของสินทรัพย์ของครัวเรือนเกษตรกร โดยใช้เครื่องมือทางสถิติวัดตามชั้นรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร

ควยเหตุที่ ผลกระทบของนโยบายการเกษตรต่อภาวะการกระจายรายได้ รายจ่ายและสินทรัพย์ของครัวเรือนเกษตรกร เป็นสิ่งวัดได้ยาก การวิจัยนี้จึงต้องวิเคราะห์ โดยเน้นหนักในด้านเฉพาะรายการในงบดุล หรือแหล่งที่มาและทางใช้เงินของครัวเรือนเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมุ่งเน้นในรายการอันแสดง ระดับการดำรงชีพ และหรือมาตรฐานการครองชีพของครัวเรือนเกษตรกร (1) จะถือเป็นข้อสมมุติว่า รายได้ที่ครัวเรือนตอบคำถามจากใบสอบถามในการวิจัยนี้ เป็นรายได้อันแสดงอำนาจซื้อสินค้าและบริการในการบำบัดความต้องการของเขาในปีแห่งการสำรวจหัวหน้าครัวเรือนได้รับรายได้จากผลผลิตการเกษตร ซึ่งในการวิจัยนี้จะวิเคราะห์ครัวเรือนผู้ประกอบการเพาะปลูกข้าวเท่านั้นไม่รวมพืชเกษตรอื่นๆแต่อย่างใดเลย ดังนั้น ในการวิจัยนี้จะต้องศึกษาราคาข้าวเปลือกซึ่งเกษตรกรได้รับจากนโยบายของรัฐบาลในรูปของระบบการพยุงราคาหรือวิธีการอื่นใดที่เกิดขึ้นในปีสำรวจ นอกจากนั้น ครัวเรือนได้รับรายได้อื่นๆ อันเป็นกิจกรรมที่ประกอบในปีสำรวจ และได้รับเงินเป็นรายได้จุนเจือรายได้จากการกสิกรรม เช่นรับจ้างในฤดูนอกฤดูทำนา การทำงานในเมืองหรือทำงานในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งทำให้รายได้ของเขาเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นการวิเคราะห์การกระจายรายได้จึงต้องเน้นหนักรายรับที่เกษตรกรได้รับเป็นตัวเลขทั้งสิ้นในปีสำรวจ โดยแจกแจงรายได้ของครัวเรือนในการสำรวจตามลำดับขั้นของรายได้ (2). รายการที่แสดงภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกรที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่งคือ รายจ่ายเพื่อการบริโภค อันเป็นรายจ่ายเพื่อได้รับสินค้าและบริการบำบัดความต้องการขั้นมูลฐานของครัวเรือน จะได้แจกแจงรายจ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือนจากการสำรวจตามระดับขั้นของรายได้ เพื่อจะประเมินได้ว่า การกระจายรายจ่ายเพื่อการบริโภคมีแบบแผนในลักษณะอย่างไร ในกรณีที่รายได้ของครัวเรือนต่ำ จำเป็นอย่างยิ่งที่ครัวเรือนจะต้องกอดหนี้ยืมสินเพื่อการบริโภค ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดในการดำรงชีพของครัวเรือน เรื่องหนี้สินของครัวเรือน

เกษตรกร เป็นปัญหาสำคัญเรื่องหนึ่งในรายการบุคคลของครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งไม่อยู่ใน
 ขอบข่ายของงานวิจัยนี้ (3). รายการอันเป็นเครื่องชี้ภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนที่
 สำคัญจากตารางที่มาและทางใช้เงิน ที่กล่าวข้างต้น ก็คือ "สินทรัพย์" ประเภทถาวรอัน
 เป็นผลจากการออมทรัพย์ และหรือ การกั้มจากแหล่งเงินกู้ ทั้งในระบบและนอกระบบ
 การสะสมทุน หรือสินทรัพย์นั้นว่าเป็นสถานการณ์ที่สำคัญที่บ่งชี้ว่า ในช่วงระยะแห่งการพัฒนา
 การเกษตรโดยนโยบายขั้นพื้นฐานของรัฐบาล ฐานะสินทรัพย์ของครัวเรือนมีแบบแผนแห่ง
 การแจกแจงในลักษณะอย่างไรมีสถานะที่ขึ้นหรือกลับเลวร้ายกว่าเดิม ที่สำคัญก็คือการสะสม
 ทุนของเกษตรกร รวมถึงที่ดิน อุปกรณ์การผลิตด้านการเกษตร ซึ่งได้แก่รถไถ ปลูกสัตว์ใช้
 งาน ยุงฉางเก็บผลผลิตการเกษตร และบ้านที่อยู่อาศัย นโยบายของรัฐบาลต่างๆที่กล่าว
 แล้ว ย่อมจะส่งผลกระทบต่อฐานะทรัพย์สินของเกษตรกรอย่างแน่นอน เราจะได้อธิบายถึง
 บทบาทของนโยบายการขยายสินเชื่อการเกษตร โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์
 การเกษตร แลครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งส่วนหนึ่งการใหญ่มีในระยะปานกลางนั้นเกษตรกร
 สามารถใช้เงินซื้อที่ดินเพิ่มเติมเพื่อใช้สร้างยุงฉางเก็บรักษาพืชเกษตร และหรือเพื่อซื้อ
 ปลูกสัตว์ใช้งาน ฯลฯ สินเชื่อประเภทต่างๆเหล่านี้มีส่วนส่งเสริมฐานะสินทรัพย์ของครัว
 เรือนเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้นหรือ การกระจายสินทรัพย์ได้รับความเป็นธรรมเพิ่มขึ้น ในทาง
 ตรงกันข้าม หากนโยบายของรัฐบาลก่อให้เกิดการผูกขาดที่ดิน การกครราคาพืชเกษตร
 และการปล่อยให้ปัจจัยการผลิตเพิ่มสูงไม่สมดุลกับราคาพืชเกษตร คือผลประโยชน์ที่เกษตร
 กรได้รับไม่สมดุลกับต้นทุนที่ต้องแบกรับ การกระจายรายได้ ย่อมจะต้องมีความเหลื่อมล้ำ
 มากขึ้น และมีผลสะท้อนทำให้การกระจายคานสินทรัพย์ได้รับความไม่เสมอภาคยิ่งขึ้น

2. สถานการณ์การผลิต และภาวะการเกษตรในภูมิภาคต่างๆของประเทศ

2518-19

ในการที่จะประเมินผลกระทบของนโยบายเกษตรของรัฐบาลต่อการกระจาย
 รายได้ รายจ่ายด้านการบริโภค และการกระจายคานสินทรัพย์ของครัวเรือนเกษตรกรตาม

ภูมิภาคต่างๆของประเทศคือภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้
นั้นควรที่จะโคทบวณภาวะการเกษตรเป็นภูมิภาคหลังเบื้องต้นเล็กน้อย ประการแรก จะพิจารณา
ในคานเหนือที่เพาะปลูก และผลผลิตข้าวในช่วงปีเพาะปลูก 2519/20 เปรียบเทียบตาม
ภูมิภาคต่างๆปรากฏดังนี้

ตารางที่ 2.3 เหนือที่เพาะปลูกข้าวนาปีรายภาค

ภาค	2518/19			2519/20		
	เหนือที่ เพาะปลูก (พันไร่)	ผลผลิต (พันตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่ (กิง/ไร่)	เหนือที่ เพาะปลูก (พันไร่)	ผลผลิต (พันตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย ต่อไร่ (กิง/ไร่)
ตะวันออกเฉียงเหนือ	24,491	5,321	21	23,934	4,610	19
ภาคเหนือ	11,649	4,125	35	9,909	3,697	37
ภาคกลาง	13,154	3,664	28	12,619	3,970	32
ภาคใต้	3,449	982	29	3,669	1,059	29
รวมทั้ง ประเทศ	53,245	14,092	26	50,131	13,337	27

ที่มา : กองเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ข้าวเปลือก 1 กิง เท่ากับ 10 กิโลกรัม

การเกษตรเป็นแหล่งที่มาของผลผลิตหลัก คือผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ
ของระบบเศรษฐกิจของชาติ แต่การใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูก และผลผลิตที่เกษตรกรได้
รับ มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งวัดด้วยผลผลิตต่อไร่ ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ มีการใช้เนื้อที่การเพาะปลูกในระดับสูงสุดในปีการเพาะปลูก 2518219
แต่ผลผลิตต่อไร่ที่ได้รับอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าภาคอื่นๆของประเทศ ส่วนภาคใต้มีการใช้ที่ดิน
เพื่อการปลูกข้าวในระดับต่ำกว่าภูมิภาคอื่นๆ แต่ผลผลิตต่อไร่ยังสูงกว่า ส่วนเฉลี่ยของ
ระดับทั้งประเทศ ส่วนผลผลิตของภาคกลางและภาคเหนือ อยู่ในเกณฑ์สูงที่สุด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวเหนียวที่สำคัญที่สุดของประเทศ จากเนื้อที่เพาะปลูกข้าวเหนียวในปี 2519/20 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพาะปลูกเป็นส่วนถึงร้อยละ 84 หรือ 16.7 ล้านไร่ แต่ถึงกล่าวแล้วผลผลิตต่อไร่ ปรากฏว่าอยู่ในระดับต่ำกว่าภาคอื่นๆ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ กล่าวคือ การชลประทานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเทียบส่วนเนื้อที่ที่ได้รับน้ำจากการชลประทานเพียง ร้อยละ 3 ของเนื้อที่ที่คิดถือครองเพื่อการเกษตรทั้งสิ้น เนื้อที่ที่ได้รับน้ำชลประทานคิดเทียบส่วนประมาณร้อยละ 45 ของเนื้อที่เพาะปลูก นอกจากนี้ การไถพยุก็อยู่ในระดับต่ำ กล่าวคือคิดถัวเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 39 ของเนื้อที่ประกอบการเพาะปลูกข้าวนาปลังทั้งหมด ปัจจัยที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าที่กล่าวแล้วก็คือ การส่งเสริมสินเชื่อการเกษตร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้เริ่มเปิดสาขาดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2510 และจนกระทั่งปัจจุบันนี้ (2521) ได้มีสาขาปฏิบัติงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในบริเวณ 16 จังหวัดมีห้องที่ในเขตปฏิบัติการทั้งสิ้น 155 อำเภอ 12 กิ่งอำเภอ เพื่ออำนวยความสะดวกด้านสินเชื่อประเภทต่างๆแก่เกษตรกร ปรการสุดท้าย รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายในด้านการเกษตรหลายประการ โดยมุ่งหมายที่จะส่งเสริมการขยายสินเชื่อเพื่อการเกษตร สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มในรูปของสถาบันการเกษตร และให้เงินกู้ทั้งในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว เราจะใช้เสนอข้อมูลเรื่องการขยายสินเชื่อของธ.ก.ส. แก่ภูมิภาคต่างๆในบทที่ 4

ภาคเหนือ ภาคเหนือมีการเพาะปลูกข้าวและข้าวเหนียวรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคนี้ อัตราการเพิ่มผลผลิตถัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 4.7 ค่อมิ การผลิตข้าวเจ้าและข้าวเหนียวที่เพิ่ม

ขึ้น สืบเนื่องจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกโดยการเปิดพื้นที่ที่เคยเป็นป่าให้ทำนาในเกณฑ์ที่สูงมากกว่าภาคอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากตารางข้างบนนี้ ผลผลิตต่อไร่ในภาคนี้อยู่ในเกณฑ์สูงถึงไร่ละ 37 ถึง หรือ 370 กิโลกรัมข้าวเปลือก การชลประทานในภาคเหนือนี้บ่งว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ ประมาณได้ว่าจะอยู่ 5 ของเนื้อที่เพาะปลูกได้รับน้ำชลประทาน ข้อนี้เป็นเหตุผลที่ชี้ให้เห็นว่าเพราะเหตุใดผลผลิตต่อไร่จึงอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ธนาคารพาณิชย์ได้รวมมือขยายสินเชื่อการเกษตร และโดยนำฝาก ณ ธนาคารเกษตรและสหกรณ์การเกษตรตามนโยบายของรัฐบาลนับแต่ปี 2518 เป็นต้นมา ทำให้เกษตรกรในภาคนี้ได้รับสินเชื่อการเกษตรคิดเทียบส่วนสูงกว่าในภาคอื่นๆ กล่าวคือในปี 2518 สินเชื่อการเกษตรที่ธนาคารพาณิชย์ขยายเพื่อการเกษตรคิดเทียบส่วนประมาณร้อยละ 5.6 ของเงินในบัญชีทั้งสิ้น ในปี 2519 สินเชื่อการเกษตร ซึ่งธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือขยายให้แก่เกษตรกร เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.2 ของเงินในบัญชีทั้งสิ้น ส่วนในปี 2520/21 จะได้สำรวจโดยละเอียดในบทที่ 4

ภาคใต้ ภาคใต้มีเนื้อที่ 70,189 ตารางกิโลเมตร ^{8/} หรือประมาณ 48.8 ล้านไร่ คิดเทียบส่วนเป็นร้อยละ 13.6 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ แต่พื้นที่ที่ประกอบ การเกษตรมีขนาดเพียงประมาณ ร้อยละ 15.1 มีประชากรทั้งสิ้น (2519) 5,225,656 คน คิดเทียบส่วนประมาณร้อยละ 12.3 ของประชากรของประเทศหรือประมาณเกือบ 1 ล้านครัวเรือน ในปี 2519 ภาคใต้ผลิตข้าวได้ประมาณ 1,118,176 ตัน คิดเป็นร้อยละ 7.3 ของผลผลิตข้าวทั้งประเทศ สถานการณ์การใช้ปุ๋ย ราคาข้าว และสินเชื่อการเกษตร จะได้กล่าวโดยละเอียดในบทที่ 4

ความสำคัญของ สถานการณ์การผลิตข้าวในคานาสถิติกรรมของภูมิภาคต่างๆ เราจะได้ศึกษาวิเคราะห์ว่านโยบายพื้นฐานทางด้านการเกษตรกรรมของรัฐบาลมีผลกระทบต่อการกระจายรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรในภาคต่างๆ ในลักษณะอย่างไร เราจะได้ใช้เครื่องมืออันเป็นที่นิยมใช้กันทั่วไปเป็นเครื่องกำหนด "ความเหลื่อมล้ำ" หรือ "ความไม่เสมอภาค" ของการกระจายรายได้ รายจ่ายเพื่อการบริโภค และกระจาย

ทางคานสินทรัพย์ของครัวเรือนจากการสำรวจในงานวิจัยนี้

เครื่องมือที่จะใช้วัดความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ได้แก่

1. สัมประสิทธิ์ จีนิ
2. คำนวณเนตส์
3. สัมประสิทธิ์ แห่งความเบี่ยงเบน
4. การแจกแจงรายได้ รายจ่ายและสินทรัพย์ในรูปแบบ 20 เปอร์เซนต์

หากสม

ซึ่งโลกลาวถึงข้อดีข้อเสียของเครื่องวัดเหล่านี้ในบทที่ 4

ขั้นตอนของการวิจัย

ในบทที่ 3 จะได้สำรวจและทบทวนนโยบายการดำรงรักษาระดับราคาข้าวของรัฐบาล โดยเน้นหนักในค่านราคาข้าวเปลือก ซึ่งเกษตรกรได้รับในภูมิภาคต่างๆ และจะโคกลงถึงขอบกพลองของกลไกเหล่านี้

บทที่ 4 ทบทวนมาตรการของรัฐบาลคานการเกษตรอย่างรอบคาน มุ่งหนักในนโยบายการส่งเสริมการใช้ที่ดิน รวมทั้งการชลประทาน การส่งเสริมและรักษาระดับราคาปุ๋ยเพื่อการเกษตร และการดำเนินนโยบายสนับสนุนการขยายสินเชื่อเพื่อการเกษตรโดยธกส. และธนาคารพาณิชย์ บทที่ 5 จะรายงานสถานการณ์ภาพ และแบบแผนของการกระจายรายได้ รายจ่ายเพื่อการบริโภค และสินทรัพย์ของครัวเรือนในภาคเกษตรของภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ในบทสุดท้ายคือบทที่ 6 จะได้รายงานผลการวิจัย โดยที่เน้น ภาวะแบบแผนการกระจายรายได้ การบริโภค และการกระจายทางคานสินทรัพย์ที่ได้รับจากการวิจัยนี้ รวมทั้งข้อเสนอแนะอันจะเป็นประโยชน์ ต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหการกระจายรายได้ การบริโภค และสถานการณ์ของครัวเรือนเกษตรกรให้คลี่คลายในทางที่ดีขึ้นในโอกาสต่อไป